

CAPA 24

A paisaxe cultural de Brañas de Sar (Santiago de Compostela): a arquitectura da auga

Paula Ballesteros Arias

Laboratorio de Patrimonio, Paloeambiente e Paisaxe (LPPP),
Universidade de Santiago de Compostela

Edificio Monte da Condesa, s/n

Campus Sur

Santiago de Compostela

Primeira edición

Resumo

Presentase un traballo de índole arqueoetnolóxica realizado en As Brañas do Sar, zona rural situada na periferia da cidade de Santiago de Compostela e emprazada no fondo de val por onde discorre o río Sar. En termos xerais, esta é unha zona depositaria dunha paisaxe agraria tradicional constituída basicamente polas pegadas das actividades agrícolas e gandeiras levadas a cabo polos seus poboadores ao longo do tempo. Así mesmo, abundan as construcións relacionadas co uso, xestión e distribución da auga nun medio onde o río Sar é o elemento fundamental a partir do cal se organiza a paisaxe.

Actualmente estamos a asistir a unha grande degradación deste espazo, evidenciada tanto polo acusado abandono do río como do seu contorno. Polo tanto, o seu coñecemento permitirannos valorar o legado que nos queda do pasado e así intentar integralo no noso espazo actual.

Abstract

The aim of this monograph is to show the results of an archaeological work developed in the area of As Brañas de Sar, in the surroundings of the town of Santiago de Compostela. The area comprises a basin around the Sar river that holds a traditional agrarian landscape that preserves in a fairly good shape the remains of a long time peasant work. Along with cultivation terraces and fields, a number of architectural features are scattered on the area, many of them related to the management and distribution of water. The Sar river, and the different channels, reservoirs and water mills related to it, are the basic features that shape the whole landscape here.

In the very recent past, a progressive ruin of the area has begun to grow, which is visible in the abandonment of both the river course itself and its environments. A thorough knowledge of that space would allow for a better understanding of its origins and historical value, that, in its turn, would allow a more coherent development of new uses in the area.

Palabras Chave

Arqueoloxía da Paisaxe, Paisaxe Cultural, Paisaxe agraria. Xestión da Auga, Etnoloxía, Tradición Oral, Toponimia, Brañas de Sar, Arqueoloxía Preventiva.

Keywords

Landscape Archaeology, Cultural Landscape, Agrarian Landscape, Water Management, Ethnography, Oral History, Place Names, Brañas de Sar, Preventive Archaeology.

INTRODUCCIÓN

Obxectivos

O traballo aquí exposto recolle parte dos resultados dun traballo de índole arqueoetnolóxica realizado na zona das Brañas do Sar (Santiago de Compostela) xa que está previsto que esta forme parte do Plan Especial de ordenación, mellora medioambiental e acondicionamento (PE – 3R) de Santiago de Compostela.

As Brañas do Sar, aínda que na actualidade é unha zona periférica cun alto grado de degradación ambiental e paisaxística, conserva parte da antiga paisaxe agraria tradicional constituída basicamente polas actividades agrícolas e gandeiras levadas a cabo polos poboadores desta zona.

Concretamente trátase de afondar no coñecemento do espazo rural para, a través da arqueoloxía e da etnografía, recoñecer, identificar e caracterizar os diferentes elementos desta paisaxe cuxa formación e construción deron lugar á configuración dun espazo tradicional específico onde o río Sar funciona coma eixe a través do cal se organiza e se xestiona a paisaxe..

Contidos

O presente estudo organízase en torno ós elementos documentados durante o traballo de campo, mais, previamente, expóñense os condicionantes específicos deste estudo, así como os plantexamentos teóricos e metodolóxicos que artellaron o labor de recompilación e documentación.

O inventario patrimonial organízase en dúas clases básicas de entidades, as arqueolóxicas (minoritarias) e as etnográficas (maioritarias). Inclúese unha análise da toponimia menor, polo interese que este tipo de información aporta cando se trata de reconstruír o espazo agrario tradicional.

Ademais, inclúense apartados específicos dedicados ás formas de organización agraria, así como á arquitectura da auga, fundamental para comprender a configuración da paisaxe das Brañas de Sar.

Inclúese tamén un apartado no que se expoñen as conclusións máis salientables derivadas do estudo histórico e documental realizado, de cara á contextualización histórica do espazo de estudo.

Por último, faise unha proposta para a realización de futuras sondaxes arqueolóxicas na zona, cuxa finalidade sería aportar datos significativos e relevantes acerca da orixe, xenealoxía e formación deste espazo particular.